

“Ci, którzy nie pamiętają przeszłości, są skazani na jej powtarzanie”

Obietnica „nigdy więcej”, zrodzona z popiołów Holokaustu, była kamieniem węgielnym międzynarodowego prawa praw człowieka i globalnej świadomości moralnej. Jednak, jak ostrzegał George Santayana w cytacie, który nadaje temu esejowi tytuł, podobieństwa między dawnymi okrucieństwami a obecnymi kryzysami ujawniają niepokojącą ciągłość zarówno w ideologiach napędzających ludobójstwo, jak i w systemowych niepowodzeniach, które je umożliwiają. Ten esej analizuje te podobieństwa w trzech rozdziałach: po pierwsze, rolę wyższości i dehumanizacji w Holokauście oraz niepowodzenie międzynarodowych instytucji, takich jak Liga Narodów i Stały Trybunał Sprawiedliwości Międzynarodowej (PCIJ), w zapobieganiu lub powstrzymaniu go; po drugie, uderzające podobieństwa w postawie Izraela wobec Arabów, zwłaszcza Palestyńczyków, oraz jego działaniach w Gazie; po trzecie, przekonujące dowody na **mens rea** i **actus reus**, które potwierdzają ludobójstwo w Gazie, podkreślając moralny i prawny obowiązek państw i urzędników do działania zgodnie z obietnicą „nigdy więcej”, Konwencją o Zapobieganiu i Karaniu Ludobójstwa oraz doktryną Odpowiedzialności za Ochronę (R2P).

Wyższość, dehumanizacja i niepowodzenie międzynarodowych instytucji

Holokaust, jedno z najbardziej systematycznych ludobójstw w historii, opierał się na ideologii rasowej wyższości i dehumanizacji, która usprawiedliwiała eksterminację sześciu milionów Żydów i milionów innych. Ideologia nazistowska, zakorzeniona w koncepcji aryjskiej wyższości, przedstawiała Żydów jako podludzkie zagrożenie dla narodu niemieckiego. Propaganda ukazywała Żydów jako „robactwo”, „pasożyty” i „rasowego wroga”, pozbawiając ich człowieczeństwa i ułatwiając ich systematyczne niszczenie. Ta dehumanizacja nie była spontanicznym aktem, lecz celową strategią, widoczną w przemówieniach Hitlera i propagandzie Goebbelsa, które przedstawiały Żydów jako egzystencjalne zagrożenie wymagające eliminacji dla przetrwania Niemiec.

Reżim nazistowski koncentrował Żydów w gettach, takich jak warszawskie, gdzie głód i choroby zabiły dziesiątki tysięcy, zanim zostali deportowani do obozów zagłady, takich jak Auschwitz, gdzie dokonywano przemysłowych mordów za pomocą komór gazowych. Zamiar zniszczenia Żydów jako grupy był wyraźny w „Ostatecznym Rozwiązaniu”, spełniając wymóg **mens rea** dla ludobójstwa, podczas gdy czyny – zabijanie, powodowanie poważnych szkód, narzucanie śmiertelnych warunków, zapobieganie narodzinom poprzez sterylizację oraz zabicie 1,5 miliona dzieci – spełniały **actus reus** zgodnie z później zdefiniowaną Konwencją ONZ o Ludobójstwie (1948).

Międzynarodowe instytucje, takie jak Liga Narodów i PCIJ, nie zdołały zapobiec ani powstrzymać tego ludobójstwa z powodu strukturalnych słabości i realiów geopolitycznych. Liga Narodów, założona w 1920 roku w celu utrzymania pokoju, nie miała mechanizmów egzekwowania i opierała się na jednomyślnych decyzjach, co pozwalało wielkim mocarstwom, takim jak Francja i Wielka Brytania, stawiać na politykę appeasementu wobec nazistowskich Niemiec zamiast interwencji. Konferencja w Évian (1938), wspierana przez Ligę Narodów, nie poradziła sobie z kryzysem uchodźców żydowskich, ponieważ większość krajów odmówiła przyjęcia uchodźców, umożliwiając nazistowskie okrucieństwa. PCIJ, organ sądowy Ligi Narodów, mógł rozstrzygać spory między państwami, ale nie miał mandatu ani mocy, by zajmować się wewnętrznymi okrucieństwami, takimi jak Holokaust, co odzwierciedlało priorytet epoki na suwerenność nad prawami człowieka. Gdy pełny zakres Holokaustu stał się znany, Liga Narodów była już nieaktywna, a świat był w stanie wojny, co podkreślało katastrofalną porażkę międzynarodowych mechanizmów w ochronie wrażliwych populacji.

Podobieństwa w postawie Izraela wobec Arabów i jego działaniach w Gazie

Postawa Izraela wobec Arabów, zwłaszcza Palestyńczyków, oraz jego działania w Gazie ujawniają przerażające podobieństwa do Holokaustu, zakorzenione w ideologiach wyższości, dehumanizacji i systematycznej przemocy. Historyczne wypowiedzi izraelskich przywódców wskazują na długotrwały zamiar wykluczenia lub zniszczenia Palestyńczyków. Yosef Weitz (lata 40.) wzywał do „ziemi Izraela... bez Arabów”, opowiadając się za „przesiedleniem” wszystkich Palestyńczyków, nie pozostawiając „ani jednej wioski, ani jednego plemienia”. Menachem Begin (1982) twierdził, że Żydzi są „rasą panów”, określając inne rasy jako „bestie i zwierzęta, w najlepszym razie bydło”, co przypomina nazistowską aryjską wyższość. Rafael Eitan (1983) wyobrażał sobie Palestyńczyków jako „odurzone karaluchy w butelce” po zasiedleniu ziemi, dehumanizując ich w sposób podobny do nazistowskiej propagandy. Niedawno, podczas Marszu Flagi w Jerozolimie (2023), tysiące skandowało „Śmierć Arabom” i „Niech spłonie twoja wioska”, podczas gdy konferencja osadników w 2024 roku planowała „osiedlenie się w Gazie”, wyobrażając sobie przyszłość „bez Hamasu” – i implicite bez Palestyńczyków. Ponadto minister dziedzictwa Amichai Eliyahu stwierdził w listopadzie 2023 roku, że jedną z opcji Izraela w wojnie z Hamasem może być „zrzucenie bomby atomowej na Strefę Gazy”, komentarz, który, choć odrzucony przez premiera Benjamina Netanjahu, odzwierciedla ekstremalną retorykę eksterminacji, która odbija się echem w wielu wezwaniach do całkowitego zniszczenia Gazy, zarówno w mediach społecznościowych, jak i gdzie indziej.

Te postawy przekładają się na działania w Gazie, które odzwierciedlają taktyki nazistowskie. Gaza, z 2,1 milionami ludzi zamkniętymi na 365 kilometrach kwadratowych pod blokadą od 2007 roku, przypomina nazistowskie getto, obecnie przekształcone w to, co można opisać jako „duży obóz zagłady”. Od października 2023 roku kampania Izraela zabiła ponad 40 000 Palestyńczyków, w tym 15 000 dzieci, poprzez bombardowania, według władz zdrowotnych Gazy (koniec 2024 roku). Dwumiesięczna całkowita blokada (stan na maj 2025), potwierdzona przez Israela Katza („żadna pomoc humanitarna nie wejdzie do Gazy”)

i Bezalela Smotricha („ani ziarno pszenicy”), spowodowała klęskę głodu, z 1,1 milionem ludzi zagrożonych głodem i dziećmi umierającymi z niedożywienia, według raportów ONZ (2024). Zniszczenie infrastruktury – 70% mieszkań, większość szpitali – tworzy niezdatne do życia warunki, podczas gdy użycie białego fosforu powiązane z wadami wrodzonymi, według Human Rights Watch (2023). Na Zachodnim Brzegu, opisywanym jako „getto” z jego punktami kontrolnymi i osiedlami, w 2023 roku zabito 83 dzieci, dwukrotnie więcej niż w poprzednim roku, wśród wzmożonych operacji wojskowych, według UNICEF.

Artykuł The Times of Israel z 2024 roku, wzywający do „przestrzeni życiowej” na Zachodnim Brzegu, aby pomieścić rosnącą populację Izraela (15,2 miliona do 2040 roku), bezpośrednio przypomina nazistowskie ambicje terytorialne, które usprawiedliwiały ludobójstwo, by oczyścić miejsce dla niemieckich osadników. Wypowiedzi izraelskich urzędników, takie jak „ludzkie zwierzęta” Yoava Gallanta (2023) oraz dokument parlamentarny żądający, by IDF „zabił wszystkich, którzy nie machają białą flagą” (2025), dodatkowo dehumanizują i atakują Palestyńczyków bez różnicy, podobnie jak nazistowska polityka wobec Żydów. Dodatkowy komentarz Smotricha z listopada 2023 roku, że Izrael będzie kontrolował Gazę po wojnie, sugeruje długoterminowy plan eliminacji palestyńskiej obecności, zgodny z wizją konferencji osadników i historycznymi wezwaniami do ziemi bez Arabów. Ta systematyczna przemoc, umożliwiona przez istniejące zamknięcie w Gazie i na Zachodnim Brzegu, przypomina wykorzystanie gett i obozów w czasie Holokaustu do izolacji i zniszczenia.

Dowody na ludobójstwo w Gazie i globalny obowiązek działania

Dowody w Gazie potwierdzają zarówno **mens rea**, jak i **actus reus** dla ludobójstwa zgodnie z Konwencją ONZ o Ludobójstwie oraz Statutem Rzymskim, zmuszając państwa i urzędników do działania zgodnie z obietnicą „nigdy więcej”, Konwencją o Ludobójstwie oraz doktryną Odpowiedzialności za Ochronę (R2P).

Mens Rea (Zamiar): Zamiar zniszczenia Palestyńczyków w Gazie jest widoczny w schemacie dehumanizującej retoryki i wyraźnych polityk. Historyczne wypowiedzi (Weitz, Begin, Eitan) ustanowiły precedens dla wykluczenia, podczas gdy współczesne potwierdzają ten zamiar w działaniu: „ludzkie zwierzęta” Gallanta, „ani ziarno pszenicy” Smotricha, „żadna pomoc humanitarna” Katza oraz „Śmierć Arabom” na Marszu Flagi przedstawiają Palestyńczyków jako grupę do zniszczenia. Plan konferencji osadników dla Gazy „bez Hamasu” – i implicite bez Palestyńczyków – jest zgodny z licznymi wezwaniami do całkowitej anihilacji Gazy, zarówno w mediach społecznościowych, jak i gdzie indziej, takich jak sugestia ministra dziedzictwa Amichaia Eliyahu z 2023 roku, by „zrzucić bombę atomową na Strefę Gazy”. Twierdzenie Smotricha, że Izrael będzie kontrolował Gazę po wojnie, dodatkowo wskazuje na wizję całkowitej eliminacji palestyńskiej obecności. Niespełnienie przez Izrael środków ICJ z 2024 roku, które nakazały dostęp do pomocy w celu zapobiegania ludobójstwu, dodatkowo łączy te czyny z zamiarem, ponieważ pokazuje świadomy wybór pogorszenia śmiertelnych warunków.

Actus Reus (Czyny): Działania Izraela spełniają wiele aktów ludobójstwa: (1) **Zabijanie:** 40 000 zgonów w Gazie, 83 dzieci na Zachodnim Brzegu (2023); (2) **Poważne szkody:** Bombardowania, obrażenia, traumy i narażenie na chemikalia (biały fosfor); (3) **Warunki życia:** Obłączenie, klęska głodu i niszczenie infrastruktury, tworzące niezdatne do życia warunki; (4) **Zapobieganie narodzinom:** Poronienia i szkody reprodukcyjne z powodu niedożywienia i chemikaliów; (5) **Przenoszenie dzieci:** Zabicie 15 000 dzieci w Gazie, 83 na Zachodnim Brzegu („przenoszenie do grobów”). Ataki podczas Marszu Flagi i przemoc na Zachodnim Brzegu dodają do tego schematu, pokazując systematyczną kampanię na różnych terytoriach.

Te dowody spełniają prawny próg dla ludobójstwa, ponieważ ICJ (2024) uznał prawdopodobne ryzyko, a ICC wydał nakazy aresztowania dla Netanjahu i Gallanta za zbrodnie wojenne, w tym głód jako metodę prowadzenia wojny. Podobieństwa do Holokaustu – ideologia supremacji, dehumanizacja, koncentracja i systematyczne zabijanie – podkreślają powagę kryzysu. Komentarz Eliyahu o bombie atomowej, choć odrzucony, odzwierciedla ekstremalną retorykę, która wraz z wizją Smotricha o powojennej kontroli sugeruje gotowość do rozważania całkowitej destrukcji, dodatkowo potwierdzając zamiar ludobójstwa. Jednak międzynarodowe instytucje po raz kolejny zawodzą: ONZ jest sparaliżowana przez weta USA, orzeczenia ICJ są niewykonalne, a nakazy aresztowania ICC nie mają egzekucji, co przypomina niepowodzenia Ligi Narodów podczas Holokaustu.

Zgodnie z obietnicą „nigdy więcej”, zrodzoną z lekcji Holokaustu, Konwencją o Ludobójstwie (artykuł I zobowiązuje państwa do zapobiegania i karania ludobójstwa) oraz doktryną R2P (państwa muszą chronić populacje przed ludobójstwem, z międzynarodową interwencją, jeśli zawodzą), każde państwo i urzędnik ma moralny i prawny obowiązek działać. Obejmuje to nakładanie sankcji, wstrzymanie pomocy wojskowej dla Izraela (np. 17 miliardów dolarów od USA od 2023 roku), egzekwowanie nakazów aresztowania ICC oraz wspieranie interwencji humanitarnej w celu zakończenia oblężenia i bombardowań. Brak działania powtarza błędy Ligi Narodów, zdradzając obietnicę ochrony ludzkości przed ludobójstwem.

Wniosek

Holokaust i Gaza ujawniają tragiczną ciągłość w ideologiach wyższości i dehumanizacji, które napędzają ludobójstwo, oraz w systemowych niepowodzeniach międzynarodowych instytucji, które je umożliwiają. ONZ, ICJ i ICC, sparaliżowane przez politykę wielkich mocarstw i normy suwerenności, nie są w stanie powstrzymać działań Izraela w Gazie, które opierają się na historii supremacyjnej retoryki i zamiarze wypędzenia Palestyńczyków. Dowody na **mens rea** i **actus reus**, dodatkowo wzmocnione ekstremalnymi wypowiedziami, takimi jak sugestia Eliyahu dotycząca anihilacji nuklearnej i wizja Smotricha dotycząca powojennej kontroli, potwierdzają ludobójstwo bez rozsądnych wątpliwości. Obowiązek globalnej społeczności zgodnie z „nigdy więcej”, Konwencją o Ludobójstwie i R2P wymaga natychmiastowego działania, aby powstrzymać okrucieństwa w Gazie, by najczarniejsze rozdziały historii się nie powtórzyły. Obietnica „nigdy więcej” musi być czymś więcej niż słowami – musi być wezwaniem do działania na rzecz sprawiedliwości, ochrony i człowieczeństwa.